

Mario SASOT ESCUER, *Joglars de frontera . La cançó d'autor a l'Aragó catalanòfon*, Col·lecció "Literaturas de Aragón", Serie en Lengua Catalana, 9. Ed. Gobierno de Aragón. Departamento de Educación y Cultura. Serie en Lengua catalana, 9, Zaragoza, 1997.

El llibre que ens presenta el catedràtic d'Institut Mario Sasot és un recull de cançons d'autor —joglars de frontera— de la franja catalanòfona de l'Aragó.

L'antologia s'estructura en sis apartats dedicats als autors i grups i les seves obres, prologats per una extensa introducció on l'autor exposa el context històrico-cultural del moment, com també la cronologia de la cançó d'autor, fent èmfasi als moments estelars de l'inici, l'època d'esplendor i la decadència.

Les primeres dècades del segle XX, segons el professor Sasot, recuperen el gust pel folklore popular i així grans poetes, sobretot de l'anomenada Generació del 27 —Lorca, Alberti—, componen en mètrica popular: *coplas, romances*.

La guerra civil, igual que en altres àmbits culturals, és un període de recessió en la projecció del cant i la poesia populars.

L'època franquista oblida el veritable folklorisme d'arrels populars i potencia una mena de pseudofolklore basant-se en sentiments, "*sensiblers i maquillats*".

Les tres dècades posteriors a la guerra civil espanyola són qualificades per l'autor com "*un desert quasi total*".

La repressió constant del règim polític vigent no permeté la proliferació d'esdeveniments culturals populars reivindicatius. D'altra banda, les úniques manifestacions permeses eren les demostracions folklòriques interpretades per les Seccions de la Falange i que representaven el vessant més ranci, arcaic i reaccionari de la idiosincràsia espanyola.

Cap a finals dels 60 començaren a sentir-se les primeres cançons procedents del folk protesta americana (Woodie Guthrie, Pete Seeger, Bob Dylan). Autors com Georges Brassens, Jacques Brel o Leo Ferre comencen a ésser coneguts a Espanya.

Aquestes dues corrents, —el folk americà i la cançó francesa—, senyalen el rumb nou que prendran les joventuts del nostre país, emprant la cançó per a denunciar la situació social i política del país, i també per a difondre el desig i il·lusió per un canvi radical de societat on es substituïxin els valors tradicionals del règim dictatorial per altres més justos i democràtics.

LA CANÇÓ POPULAR ARAGONESA:

L'iniciador de la cançó popular aragonesa fou l'historiador José Antonio Labordeta qui, mitjançant la cançó, creà una consciència nacionalista aragonesa.

Aquesta gènesi, que té lloc a la dècada dels seixanta, dona pas a una època de major esplendor als setanta. Apareix un ja consolidat moviment cultural nacionalista i que té el seu millor vehicle d'expressió en les manifestacions musicals i en l'aparició de grups que segueixen el mestratge de Labordeta.

La cançó popular aragonesa no fou l'únic factor favorable per a la creació d'un entorn cultural progressista, democràtic i nacionalista. Cal reconèixer la seva importància però no podem oblidar altres manifestacions culturals i socials que també fomentaren aquell esperit de progrés que inundà l'Aragó a la dècada dels 70. De la mà de la cançó popular neixeren grups musicals d'estils diversos —jazz, blues, pop, rock—, iniciatives cinematogràfiques, manifestacions plàstiques, excel·lents recitals musicals en entorns antifranquistes. Existeix una conjuntura favorable al desenvolupament cultural aragonès dins del qual la cançó d'autor esdevé un eix fonamental de difusió i que a més a més, compta amb el recolzament de prestigiosos i ja reconeguts cantautors d'altres nacionalitats de la geografia peninsular, com ara: Paco Ibáñez, Raimon, Lluís Llach, Patxi Andión, Ovidi Montllor, entre d'altres.

Dins d'aquesta època d'esplendor cultural i de consciència nacionalista s'hi afegeixen, amb major o menor vinculació, una sèrie d'autors que componen en català i com a tal ignorada en cercles de poder. Un petit exemple d'aquesta discriminació feta als autors de parla catalana és la que denuncia el propi professor Sasot en referència al cantautor saidinès Antoni Abad i que val la pena recollir textualment en aquesta ressenya: “*Malgrat haver gravat fins ara tres discs de llarga durada, tots ells amb cançons pròpies, cap antologia ni estudiós de la cançó aragonesa li dedica ni tant sols una línia en el seus escrits, tal vegada per no haver estat mai inserit en els cercles de la cançó que es movien per la capital de l'Aragó*”.

LA FRANJA. QUATRE MOSQUETERS ENTRE DOS FOCS

Com dèiem al inici de la ressenya, el treball del professor Sasot s'estructura en sis grans blocs antològics precedits d'un exhaustiu pròleg d'estudi del context socio-cultural on es desenvolupa la cançó popular d'autor.

Aquests sis blocs poden subdividir-se en dos blocs que es refereixen als quatre pioners de la cançó —*quatre mosqueters*— i dos més, pels dos grups que anomenariem continuadors —*altres veus, altres intents*—.

L'estructura simètrica de cadascun dels capítols de l'antologia ens permet conèixer la biografia, l'obra, la discografia i un recull de les lletres de les cançons més representatives dels cantautors i grups de més ressó de la Franja de Ponent.

Presentarem a grans trets i només amb la idea de bosquejar cadascun dels cantautors —l'estudi important i complet és la pròpia obra—, per donar una succinta visió de la seva personalitat i obra.

ANTON ABAD. Saidinès. Una obra de gran varietat temàtica. Influències musicals de George Brassens, Atahualpa Yupanki i del folklorista nord-americà Budy Guthrie.

Les cançons de n' Abad parlen de sentiments: nostàlgia, amor, amistat; de tradicions rurals i formes de vida camperola; són crítica a la vida consumista i materialista de la vida urbana. L'humor i la ironia són també part del bagatge literari de l'autor de Saidí. L'Anton Abad té editats fins ara tres discos de llarga durada.

La trajectòria de n' Abad té tres etapes ben definides: uns inicis influenciats pel moviment hippie. Composa cançons en català i castellà, el contingut de les quals té un clar to reivindicatiu i de protesta.

Una segona etapa, —de consolidació com a cantautor—, esdevé a partir de la celebració del segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana, a l'any 1986. Una sèrie de cançons i poemes d'autors de la Franja van fer conèixer a la població la vessant culte i creativa de la seva llengua, es a dir, la seva pròpia cultura.

Una tercera etapa ve marcada per l'edició de dos discs, una col.laboració discogràfica i la gravació d'un CD juntament amb la proliferació de recitals per l'Aragó i altres zones del territori espanyol.

El seu primer treball discogràfic, —*Avui és un dia com un altre*—, neix a partir de l'amistat amb la cantant de música tradicional Rosa Zaragoza. Aquest vinil recopila les cançons dels primers anys del cantautor.

Lo ball de la polseguera és el segon disc enregistrat per l'Antoni Abad. Són deu cançons brillants i força treballades. Les lletres d'aquestes cançons, així com les del primer disc, s'han publicat com a textos poètics.

La tercera escomesa discogràfica del compositor de Saidí rep el nom de *Cap problema*. Envoltat d'un to irònic, Abad ens descriu vivències i experiències pròpies. L'obra és una mostra de l'estat de desencís que pateix el cantautor: "*un nou virus ha vingut a visitar-nos: crisi*".

ÀNGEL VILLALBA. Nascut a Favara (Baix Matarranya). L'obra del fava-rol Villalba s'estén al llarg de més de vuit anys de treball musical i presenta una evolució notòria encara que presenta trets comuns en el que fa referència a la temàtica i a l'ús de la llengua plena de localismes i vocables propis de la zona.

L'obra d'Àngel Villalba s'estén al llarg de vint anys i si bé, està caracteritzada per una evolució concreta, també té trets comuns pel que fa a la temàtica i a la llengua.

La llengua emprada pel cantautor faverenc es caracteritza per la utilització d'un lèxic clarament marcat pels localismes, ple de girs i expressions típiques de les terres del Matarranya. Variants morfològiques i fonètiques fan, juntament amb el repertori lèxic, que la llengua d'en Villalba sigui molt expressiva i representativa d'un determinat lloc geogràfic.

Els temes de les cançons són variats però tenen dos eixos comuns que verte-bren la totalitat del seu repertori: el compromís de l'autor amb l'home de la seva terra i la seva ideologia llibertària.

Així doncs, no ens ha d'estranyar que la solidaritat, la igualtat, l'antiauto-ritarisme, l'anticlericalisme i l'anticapitalisme siguin motius centrals de les seves cançons.

TOMÀS BOSQUE. Nascut a la Codonyera (Matarranya). S'inicià en el món artístic l'any 68. Als anys setanta, època d'esplendor de la cançó popular d'autor a l'Aragó, participa en nombrosos recitals individuals i col·lectius per terres aragoneses.

El primer disc, gravat l'any 77, conté un total d'onze cançons, dues de les quals són en català. Una segona experiència discogràfica, anys més tard, el porta a gravar un nou disc. Aquest, amb cançons únicament en castellà.

Molt aviat, l'any 79, Bosque deixa la guitarra i la veu per dedicar-se a estudis musicals. No obstant, continua composant cançons i poemes.

Com a militant comunista que és, entén la cançó popular com una eina de lluita cultural necessària pel progrés del poble aragonès. Aquestes i d'altres reflexions sobre la funció social de la cançó i els cantautors queda reflectida en una llarga entrevista publicada en el llibre *La canción popular aragonesa*.

Les cançons de Tomàs Bosque parlen dels camperols, món que coneix a la perfecció ja que visqué fins als vint-i-quatre anys a la seva població, treballant les terres del seu pare.

Un to tendre, sincer i honest caracteritza les cançons del codonyenc. Les dues cançons gravades en català parlen del pensament social i moral de l'autor. L'ús de la polimetria i la retòrica en la lletra de les cançons demostren el bon

coneixement que té l'autor dels elements poètics que empra: “*d'esta terra bona/ a on creixeran flors*” (la llibertat).

L'estil del cantautor de la Codonyera és senzill arrelat a la terra i al poble, no exempt de notables imatges estilístiques.

LOS MAELLANS. Duet musical de Maella format per Josep Maria Puyol (veu, i guitarra) i Miquel Estaña (bandúrria, llaüt, acordió i harmònica).

Los Maellans és un grup que neix als anys setanta fruit d'un context reivindicatiu i de lluita social al camp aragonès.

La producció musical del duo *Los Maellans* són unes dotze cançons, quatre de les quals són interpretades en català.

La temàtica central de les cançons catalanes es centra en l'home del camp, el seu entorn i les difícils condicions en què treballa.

Les influències del grup són principalment en Raimon de la primera època, La Bullonera i l'italià Doménico Modugno pel que fa referència a les tonades lleugeres d'estil romàntic, com per exemple, *Frontera amb Catalunya*.

Los Maellans no van arribar a gravar cap disc malgrat tenir ofertes dels productors discogràfics aragonesos per a participar en gravacions col·lectives. Solament es conserva una maqueta d'un dels seus concerts celebrat a Batea l'any 1978.

ALTRES VEUS, ALTRES INTENTS.

DUO RECAPTE. Des de l'any 1993 un grup nou apareix dins de l'escenari musical. És el grup *Recapte*, format per Antoni Bengoechea i Mario Sasot —autor del llibre—. En Bengoechea, calaceità, és la veu del grup i en Sasot, saidinès, acompanya la veu d'en Bengoechea amb la bandúrria.

Els Recapte —antic àpat de gran varietat d'ingredients i de cocció elaborada i molt lenta—, difonen en els seus recitals la poesia dels poetes contemporanis locals.

Els poemes seleccionats per Bengoechea —expert rapsode— i Sasot són d'autors com Antoni Abad, Desideri Lombarte i d'altres.

La temàtica poètica és variada i contraposada: poemes tendres i durs, poemes irònics i seriosos.

La música que acompanya els poemes és una barreja d'estils, gèneres i melodies on trobem influències tan dispars com la dels Beatles, Lluís Llach, Chick Corea o de Johan Sebastian Bach.

GRUP REDABLES. Format per un grup de joves mequinensans que combinen una fidelitat a la tradició de la seva terra —redoble és una eina antiga usada al camp— i la seva passió pel rock and roll i el rythim and blues.

El grup està format per José Manuel Roca (baix), Javier Ventura (guitarra solista), Alberto Rodes (bateria). Anteriorment formaven part del grup José Manuel Moncada (guitarra rítmica), nebot del conegut escriptor mequinensà Jesús Moncada i Mònica Navarro (veu i teclats), que deixà la formació per incorporar-se a l'orquestra *Tàndem*, de Lleida.

El repertori musical del grup inclou una cançó en català —*Country de Vallasserra*— que parla de diverses històries i llegendes nascudes a les diferents partides de Mequinensa.

No han enregistrat fins ara cap disc però, van fer una maqueta en la seva primera etapa amb el nom de *Único Testigo*. Aquest treball conté cinc cançons de temàtica amorosa i l'encapçala l'esmentada cançó en català, *Country de Vallasserra*.

És, en definitiva, el llibre d'en Sasot, un gran recorregut per la cançó aragonesa d'autor. Una difusió de la cançó catalana popular de la Franja de Ponent.

És una obra que ens fa reflexionar sobre l'esforç i treball d'un grup d'aragonesos entossudits a enaltir la seva llengua i lluitar per una societat més justa des del vessant de la cançó popular.

Miquel MARCO I ARTIGAS